

СИСТЕМА ОРГАНІВ ТА УСТАНОВ, ЯКІ НАДАЮТЬ СОЦІАЛЬНІ ПОСЛУГИ ЖЕРТВАМ НАСИЛЬСТВА В СІМ'Ї В УКРАЇНІ

Проект співфінансується Європейським Союзом
та Програмою розвитку ООН (ПРООН).
Проект виконується ПРООН

<http://gender.undp.org.ua>

Стоп насильству!

ПРОГРАМА РІВНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ ТА ПРАВ ЖІНОК В УКРАЇНІ

СИСТЕМА ОРГАНІВ ТА УСТАНОВ, ЯКІ НАДАЮТЬ СОЦІАЛЬНІ ПОСЛУГИ ЖЕРТВАМ НАСИЛЬСТВА В СІМ'Ї В УКРАЇНІ

«Зелена кімната» – метод профілактики правопорушень серед дітей та забезпечення їх соціального та правового захисту. Обов'язковими вимогами є: забарвлення приміщення та меблів «зеленої кімнати» у зелений колір, наявність кімнатних рослин, іграшок, художньої літератури тощо. «Зелені кімнати» створюються кримінальною міліцією у справах дітей на базі районних відділів УВС з метою соціального та правового захисту підлітків, для виявлення причин і умов, що сприяють учиненню ними протиправних дій, а також для психологічної профілактики і корекції відповідних відхилень у поведінці. Робота, до якої залучаються психологи та педагоги, здійснюється на основі індивідуального підходу з урахуванням віку та ступеню розвитку дитини (див.: Стан системи попередження насильства в сім'ї в Україні: правові, соціальні, психологічні та медичні аспекти. Бондаровська В.М., Кочемировська О.О., Лактіонова Г.М, Онишко Ю.В., Хаар Р., Христова Г.О. / заг. ред. О. Кочемировської. -- К.: Вид-во ФОП Клименко Ю.Я., 2010. - 372 с. - С. 119).

УДК 364-4:364.63-027.553](477)(035)
ББК 65.9(4Укр)272л9я2
С40

Система органів та установ, які надають соціальні послуги жертвам насильства в сім'ї в Україні / Упорядник
І. Буяльська / За заг. ред. С. Павлиш. – Запоріжжя: Друкарський світ, 2011. – 16 с.

ISBN 978-966-2333-29-9

Упорядник:
Буяльська Ірина, практичний психолог ВГО «Ліга соціальних працівників України».

Загальна редакція:
Павлиш Світлана, експерт з питань протидії насильству Програми рівних можливостей та прав жінок в Україні (ЄС-ПРООН).

Робоча група:
Кобелянська Лариса, координатор Програми рівних можливостей та прав жінок в Україні (ЄС-ПРООН).
Павлиш Світлана, експерт з питань протидії насильству Програми рівних можливостей та прав жінок в Україні (ЄС-ПРООН).
Телешева Ганна, спеціаліст з питань соціальної роботи та програмного забезпечення.
Ткач Іванна, заступник директора ВГО «Ліга соціальних працівників України».
Толстоухова Світлана, консультант з питань соціальної роботи.
Фесун Олена, виконавчий директор ВГО «Ліга соціальних працівників України».

Дана публікація являє собою довідник про організації та установи, які надають соціальні послуги у випадках вчинення насильства в сім'ї. Для зручності користування всю інформацію подано на диску, що полегшить її оновлення та вдосконалення кожною агенцією, яка буде користуватись цим довідником. Довідник розрахований і на працівників органів внутрішніх справ, які надають особам, які постраждали від насильства в сім'ї та/або його вчинили, інформацію про органи і установи, де можна отримати допомогу або пройти корекційну програму відповідно.

Цей довідник розроблено в рамках реалізації «Програми рівних можливостей та прав жінок в Україні» – проекту, який впроваджує Програма розвитку ООН (ПРООН) в Україні за підтримки Європейського Союзу. Думки, висновки та рекомендації належать упорядникам і не обов'язково відображають погляди ЄС, ПРООН, інших організацій та закладів системи ООН.

Програма розвитку ООН (ПРООН) є глобальною мережею ООН в галузі розвитку, організацією, яка виступає за позитивні зміни та надає країнам доступ до джерел знань, досвіду та ресурсів задля допомоги людям в усьому світі будувати краще життя. Ми співпрацюємо з 166 країнами світу, допомагаючи їм знаходити власні шляхи розв'язання глобальних та національних проблем в галузі людського розвитку. Покращуючи свої власні можливості, вони мають змогу використовувати досвід та знання співробітників ПРООН та широкого кола наших партнерів. В Україні чотири головні сфери нашої діяльності в галузі розвитку зосереджуються на демократичному врядуванні; подоланні бідності, досягненні процвітання та українських Цілей розвитку тисячоліття; місцевому розвитку та гарантуванні безпечного середовища для людського розвитку; на енергетиці та навколишньому природному середовищі. В кожній з цих тематичних сфер ми намагаємося забезпечити баланс між впровадженням заходів щодо розробки політико-правових документів, аналітично-дорадчою діяльністю, заходами з поліпшення спроможності наших національних партнерів та окремими пілотними проектами. ПРООН впроваджує свою діяльність в Україні з 1993 року.

Європейський Союз (ЄС) – це родина демократичних країн Європи, які працюють разом для покращення життя своїх громадян і для розбудови кращого світу. До ЄС входять 27 держав: 27 різних націй вирішили разом творити своє майбутнє. За понад 50 років розширення ЄС вони разом побудували зону миру, стабільності, прогресу та солідарності. Європейський Союз є моделлю вирішення конфліктів і встановлення дружніх відносин шляхом тісного співробітництва з метою досягнення спільних цілей, зберігаючи при цьому національний суверенітет та територіальну цілісність. Але ЄС займається не лише своїми внутрішніми питаннями: він прагне поділитися своїми надбаннями і цінностями з країнами та людьми поза власними кордонами. Європейська Комісія є виконавчим органом влади ЄС. Її очолюють 27 Комісарів, які представляють інтереси Європейського Союзу в цілому. Представництво Європейської Комісії в Україні було відкрито в Києві в 1993 року і є одним з понад 120 Представництв Європейської Комісії в світі. Представництво в Києві сприяє політичним та економічним зв'язкам між Україною та Європейським Союзом, роз'яснює та інформує про окремі аспекти політики ЄС та бере участь у впровадженні програм співпраці Європейського Союзу.

Видання не призначено для продажу.
ISBN 978-966-2333-29-9

© ПРООН в Україні, 2011

СИСТЕМА ОРГАНІВ ТА УСТАНОВ, ЯКІ НАДАЮТЬ СОЦІАЛЬНІ ПОСЛУГИ
ЖЕРТВАМ НАСИЛЬСТВА В СІМ'Ї В УКРАЇНІ

6.	Центри соціально-психологічної реабілітації дітей	– надають послуги з тривалого стаціонарного (не більше 9 місяців) або денного перебування (не більше 12 місяців) дітей віком від 3 до 18 років; – групи тривалого (стаціонарного) перебування – для дітей, які потребують тривалої соціально-психологічної реабілітації; – групи денного перебування – для дітей, які проживають в сім'ях, інтернатних закладах тощо і потребують тривалої соціально-психологічної реабілітації; – забезпечують харчуванням, одягом відповідно до сезону; – забезпечують дітей, які вибувають з центру, продуктами харчування, предметами особистої гігієни, одягом, взуттям та коштами на проїзд до місця проживання
7.	Притулки для дітей	– забезпечують тимчасове проживання дітей віком від 3 до 18 років (не більше 90 діб); – надають клієнтам житлово-побутові умови; – надають послуги: психологічні, педагогічні; – створюють умови для навчання, праці та змістовного дозвілля
8.	Центри медико-соціальної реабілітації жертв насильства в сім'ї	– забезпечують реабілітацію жертв насильства і за медичними показаннями направляють їх для відповідного подальшого лікування у профільні заклади охорони здоров'я; – визначають соматичний стан жертв насильства та надають первинну медико-санітарну допомогу; – розробляють раціональні та ефективні індивідуальні програми реабілітації; – забезпечують діагностичні, лікувально-профілактичні (в тому числі психотерапевтичні, психокорекційні та тренінгові тощо) заходи; – організовують надання клієнтам юридичних консультацій; – здійснюють інформаційно-просвітницьку роботу з питань організації спеціалізованої медичної допомоги особам, що зазнали насильства та їх реабілітації. На якість надання соціальних послуг в Україні негативно впливає ряд чинників, а саме: – відсутність стандартів якості соціальних послуг та їх моніторингу; – унеможливлення права вибору для отримувача соціальних послуг, в тому числі, можливості обрання клієнтом фахівця, що надає послуги, часу її отримання та можливості обирати самостійно заклад, що надає аналогічні види послуг; – велика кількість обмежень для влаштування в стаціонари цілодобового перебування для клієнтів (вік, стать, прописка, наявність чи відсутність дітей, проживання самотньо чи в сім'ї тощо); – невідповідність обсягів та змісту соціальних послуг потребам клієнтів; – відсутність ринку якісних соціальних послуг

**СИСТЕМА ОРГАНІВ ТА УСТАНОВ, ЯКІ НАДАЮТЬ СОЦІАЛЬНІ ПОСЛУГИ
ЖЕРТВАМ НАСИЛЬСТВА В СІМ'Ї В УКРАЇНІ**

3.	Центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді	– приймають інформацію про випадки вчинення насильства в сім'ї або реальної загрози його вчинення; – забезпечують надання соціальної та інших видів допомоги особам, які постраждали від насильства в сім'ї; – здійснюють соціальне інспектування сімей, де мають місце випадки вчинення насильства в сім'ї або в яких існує реальна загроза його вчинення (відповідно до Порядку здійснення соціального інспектування центрами соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді сімей та осіб, які опинилися у складних життєвих обставинах, затвердженого наказом Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту від 31.03.2008 № 1278 (zareestrovano Ministerstvom yustitsii Ukraini 31.05.2008 № 486/15177); – здійснюють соціальний супровід сімей, де мають місце вчинення насильства в сім'ї або існує загроза його вчинення відповідно до Порядку здійснення соціального супроводу центрами соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді сімей та осіб, які опинилися у складних життєвих обставинах, затвердженого наказом Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту від 25.04.2008 № 1795 (zareestrovano Ministerstvom yustitsii Ukraini 29.05.2008 № 471/15162); – забезпечують здійснення закладами соціального обслуговування заходів, спрямованих на відновлення соціальних функцій, морального психічного та фізичного стану членів сім'ї, стосовно яких вчинено насильство в сім'ї або існує загроза його вчинення; – інформують відповідні управління (відділи), службу у справах дітей та органи внутрішніх справ у випадку вчинення насильства стосовно дитини
4.	Органи внутрішніх справ	– проводять роз'яснювальну роботу в сім'ях, повідомляють членів сім'ї про права, заходи та послуги, якими вони можуть скористатися; – приймають та розглядають заяви та повідомлення; – інформують про отримання заяви чи повідомлення відповідне управління (відділ) у справах сім'ї, молоді та спорту, а у випадках, коли заява та повідомлення стосується дитини або недієздатного члена сім'ї, – службу у справах дітей та орган опіки та піклування; – вживають передбачених чинним законодавством заходів щодо припинення насильства; – вживають заходів щодо ліквідації загрози життю та здоров'ю дитини або інших членів сім'ї, надають необхідну допомогу у направленні до спеціалізованих установ для жертв насильства в сім'ї; – у разі встановлення в діях особи, яка вчинила насильство в сім'ї, ознак злочину, приймають рішення відповідно до Кримінально-процесуального Кодексу України, а у випадку встановлення ознак адміністративного правопорушення – відповідно до Кодексу України про адміністративні правопорушення
5.	Центри соціально-психологічної допомоги	– надають цілодобовий тимчасовий притулок (терміном не більше 90 діб) особам, які опинилися у складних життєвих обставинах; – забезпечують клієнтів, які проживають в закладі, харчуванням; – надають соціальні послуги: психологічні, соціально-побутові, соціально-педагогічні, соціально-медичні, соціально-економічні, інформаційні та юридичні; з працевлаштування або навчання, відновлення або оформлення правових документів, отримання державної соціальної допомоги й пільг, проходження медичних оглядів, психологічної корекції/реабілітації, представляють інтереси клієнтів в інших установах/закладах; – надають соціальні послуги в умовах денного стаціонару (без проживання і харчування); – порушують перед відповідними органами клопотання про застосування передбачених законодавством санкцій до фізичних та юридичних осіб у разі недотримання ними законодавства стосовно захисту прав, свобод та законних інтересів осіб, що тимчасово проживають у центрі

**СИСТЕМА ОРГАНІВ ТА УСТАНОВ, ЯКІ НАДАЮТЬ СОЦІАЛЬНІ ПОСЛУГИ
ЖЕРТВАМ НАСИЛЬСТВА В СІМ'Ї В УКРАЇНІ**

Запропоноване видання є довідником щодо органів, служб, установ, закладів та інституцій, що працюють в сфері запобігання насильству в сім'ї та надають соціальні послуги жертвам насильства: служб у справах дітей, медичних установ, центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, їх спеціалізованих формувань, кризових центрів для членів сімей, в яких вчинено насильство в сім'ї або існує реальна загроза його вчинення, центрів соціально-психологічної допомоги, центрів медико-соціальної реабілітації, центрів соціально-психологічної реабілітації дітей, громадських організацій, а також організацій, що підтримують телефонні лінії довіри (які також називають «гарячі лінії»).

Унікальність видання полягає в тому, що воно являє собою електронний довідник установ/організацій, що надають соціальні послуги жертвам насильства, який містить розширену інформацію щодо діяльності 909 державних та недержавних установ/закладів кожного з регіонів України з контактною інформацією, правовою підставою діяльності, напрямками діяльності, станом матеріально-технічної бази, штатною чисельністю, структурою, практичною наповненістю щодо методів та форм роботи, форм співпраці з іншими організаціями тощо. Задля зручності у користуванні довідник подається на диску, що дає можливість оновлювати або доповнювати його самостійно.

Слід зазначити, що згідно з законодавством України здійснення заходів з попередження насильства в сім'ї в межах наданих їм повноважень здійснюють наступні органи та установи (хоча робота з реформування системи органів і установ триває):

1. Спеціально уповноважений орган виконавчої влади з питань попередження насильства в сім'ї. На даному етапі Міністерство соціальної політики України визначено головним органом у системі центральних органів виконавчої влади з формування та забезпечення реалізації державної політики з питань сім'ї та дітей, усиновлення та захисту прав дітей та спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок та чоловіків, з питань запобігання насильству в сім'ї (Положення про Міністерство затверджено указом Президента України від 6 квітня 2011 року № 389/2011).

2. Відповідні підрозділи органів внутрішніх справ.

3. Органи опіки й піклування.

4. Спеціалізовані установи для осіб, які вчинили насильство в сім'ї, та жертв такого насильства:

- кризові центри для членів сімей, в яких вчинено насильство в сім'ї або існує реальна загроза його вчинення;
- центри медико-соціальної реабілітації жертв насильства в сім'ї.

Саме тому кожна сторінка електронного довідника присвячена одному з регіонів України та містить інформацію про всі державні та недержавні установи/заклади, що надають соціальні послуги жертвам насильства:

- центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді;
- центри соціально-психологічної допомоги;
- заклади/центри при медичних установах;
- регіональні служби у справах дітей;
- притулки для неповнолітніх;
- міжнародні громадські організації;
- всеукраїнські, регіональні громадські організації;
- благодійні фонди та організації.

СИСТЕМА ОРГАНІВ ТА УСТАНОВ, ЯКІ НАДАЮТЬ СОЦІАЛЬНІ ПОСЛУГИ ЖЕРТВАМ НАСИЛЬСТВА В СІМ'Ї В УКРАЇНІ

До цих установ звертаються громадяни у випадках вчинення насильства в сім'ї. Про кількість таких звернень свідчать наступні офіційні статистичні дані Департаменту сімейної та ґендерної політики Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту: протягом I півріччя 2011 року до управлінь (відділів) у справах сім'ї, молоді та спорту, служб у справах дітей, центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді та центрів соціального обслуговування, органів внутрішніх справ з питань насильства, в т.ч. в сім'ї, звернулося **63152** особи, з них: 56184 – жінки, 557 – діти, 6411 – чоловіки.

Серед послуг, які можуть отримати жертви насильства в сім'ї, є наступні:

- соціально-побутові послуги – забезпечення продуктами харчування, м'яким та твердим інвентарем, гарячим харчуванням, транспортними послугами, засобами малої механізації, здійснення соціально-побутового патронажу, виклик лікаря, придбання та доставка медикаментів тощо;
- психологічні послуги – надання консультацій з питань психічного здоров'я та поліпшення взаємин з оточуючим соціальним середовищем, застосування психодіагностики, спрямованої на вивчення соціально-психологічних характеристик особистості, з метою її психологічної корекції або психологічної реабілітації, надання методичних порад;
- соціально-педагогічні послуги – виявлення та сприяння розвитку різнобічних інтересів і потреб осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах, організація індивідуального навчального, виховного та корекційного процесів, дозвілля, спортивно-оздоровчої, технічної та художньої діяльності тощо, а також залучення до роботи різноманітних закладів, громадських організацій, зацікавлених осіб;
- соціально-медичні послуги – консультації щодо запобігання виникненню та розвитку можливих органічних розладів особи, збереження, підтримка та охорона її здоров'я, здійснення профілактичних, лікувально-оздоровчих заходів, працетерапія;
- соціально-економічні послуги – задоволення матеріальних інтересів і потреб осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах, що реалізуються у формі надання натуральної чи грошової допомоги, а також допомоги у вигляді одноразових компенсацій;
- юридичні послуги – надання консультацій з питань чинного законодавства, здійснення захисту прав та інтересів осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах, сприяння застосуванню державного примусу і реалізації юридичної відповідальності осіб, що вдаються до протиправних дій щодо цієї особи (оформлення правових документів, адвокатська допомога, захист прав та інтересів особи тощо);
- послуги з працевлаштування – пошук підходящої роботи, сприяння у працевлаштуванні та соціальне супроводження працевлаштованої особи;
- послуги з професійної реабілітації осіб з обмеженими фізичними можливостями – комплекс медичних, психологічних, інформаційних заходів, спрямованих на створення сприятливих умов для реалізації права на професійну орієнтацію та підготовку, освіту, зайнятність;
- інформаційні послуги – надання інформації, необхідної для вирішення складної життєвої ситуації (довідкові послуги);
- розповсюдження просвітницьких та культурно-освітніх знань (просвітницькі послуги);
- поширення об'єктивної інформації про споживчі властивості та види соціальних послуг, формування певних уявлень і ставлення суспільства до соціальних проблем (рекламно-пропагандистські послуги).

СИСТЕМА ОРГАНІВ ТА УСТАНОВ, ЯКІ НАДАЮТЬ СОЦІАЛЬНІ ПОСЛУГИ ЖЕРТВАМ НАСИЛЬСТВА В СІМ'Ї В УКРАЇНІ

Перелік послуг, що надаються суб'єктами соціальної роботи з питань попередження насильства в сім'ї

№ з/п	Найменування суб'єктів соціальної роботи	Перелік послуг, що надаються суб'єктами соціальної роботи (з питань попередження насильства в сім'ї)
1.	Управління (відділи) у справах сім'ї, молоді та спорту	Координують дії служб у справах дітей, центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, органів внутрішніх справ: – ведуть облік даних про організації, установи та заклади, які працюють за напрямом попередження насильства в сім'ї та послуги, які ними надаються, інформують про них громадськість; – організовують проведення семінарів, «круглих столів», конференцій та інших заходів; – організовують надання психологічних, юридичних, соціально-педагогічних, інформаційних та інших послуг жертвам насильства та членам сімей; – ініціюють розгляд питань на засідання дорадчого органу (відповідно до наказу Мінсім'ямолодьспорту, МОЗ, МОН, Мінпраці, Мінтрансв'язку, МВС та Державного департаменту України з питань виконання покарань від 14.06.2006 №1983/388/452/221/556/596/106 «Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів соціальної роботи з сім'ями, які опинилися у складних життєвих обставинах», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 12.07.2006 №824/12698; – збирають дані про випадки насильства в сім'ї, щоквартально узагальнюють інформацію; – приймають та розглядають заяви та повідомлення про вчинення насильства в сім'ї або реальну загрозу його вчинення; – організовують та забезпечують проходження особами, які вчинили насильство в сім'ї, реабілітаційних заходів (корекційних програм); – організовують навчання спеціалістів, які проводять корекційні програми; – забезпечують фахівців, які проводять корекційні програми, методичними рекомендаціями та матеріалами
2.	Служби у справах дітей	– ведуть облік дітей, які опинилися в складних життєвих обставинах; – у разі виникнення безпосередньої загрози життю чи здоров'ю дитини вживають заходів відповідно до постанови КМУ від 24.09.2008 №866 «Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини»; – здійснюють прийом інформації про вчинення насильства в сім'ї або реальну загрозу його вчинення та в межах своїх повноважень вживають заходів щодо захисту прав дитини; – порушують питання перед відповідними органами про притягнення до відповідальності фізичних та юридичних осіб, які допустили порушення прав, свобод і законних інтересів дітей; – представляють інтереси дітей в судах

СИСТЕМА ОРГАНІВ ТА УСТАНОВ, ЯКІ НАДАЮТЬ СОЦІАЛЬНІ ПОСЛУГИ ЖЕРТВАМ НАСИЛЬСТВА В СІМ'Ї В УКРАЇНІ

Центри медико-соціальної реабілітації жертв насильства в сім'ї. Примірне положення про центр медико-соціальної реабілітації жертв насильства в сім'ї затверджене Наказом Міністерства охорони здоров'я України від 23 січня 2004 року № 38. Ці центри створюються як заклади охорони здоров'я, їхня діяльність регламентується законодавством України у сфері охорони здоров'я. Створюються такі центри на базі вже діючих закладів охорони здоров'я, тобто на базі лікарень, за виключенням психіатричних. В них отримують послуги жертви насильства в сім'ї (з їхньої згоди або на їхнє прохання) на підставі рішення медичної комісії центру. Щодо дітей, то за умови отримання згоди одного з батьків, усиновителів, опікуна чи піклувальника або органу опіки і піклування. Перебувають жертви насильства в сім'ї у центрах медико-соціальної реабілітації протягом терміну, необхідного для їхнього лікування та психосоціальної реабілітації. За бажанням хворого, курс лікування та психосоціальна реабілітація можуть здійснюватись амбулаторно.

Працівники центрів медико-соціальної реабілітації жертв насильства в сім'ї:

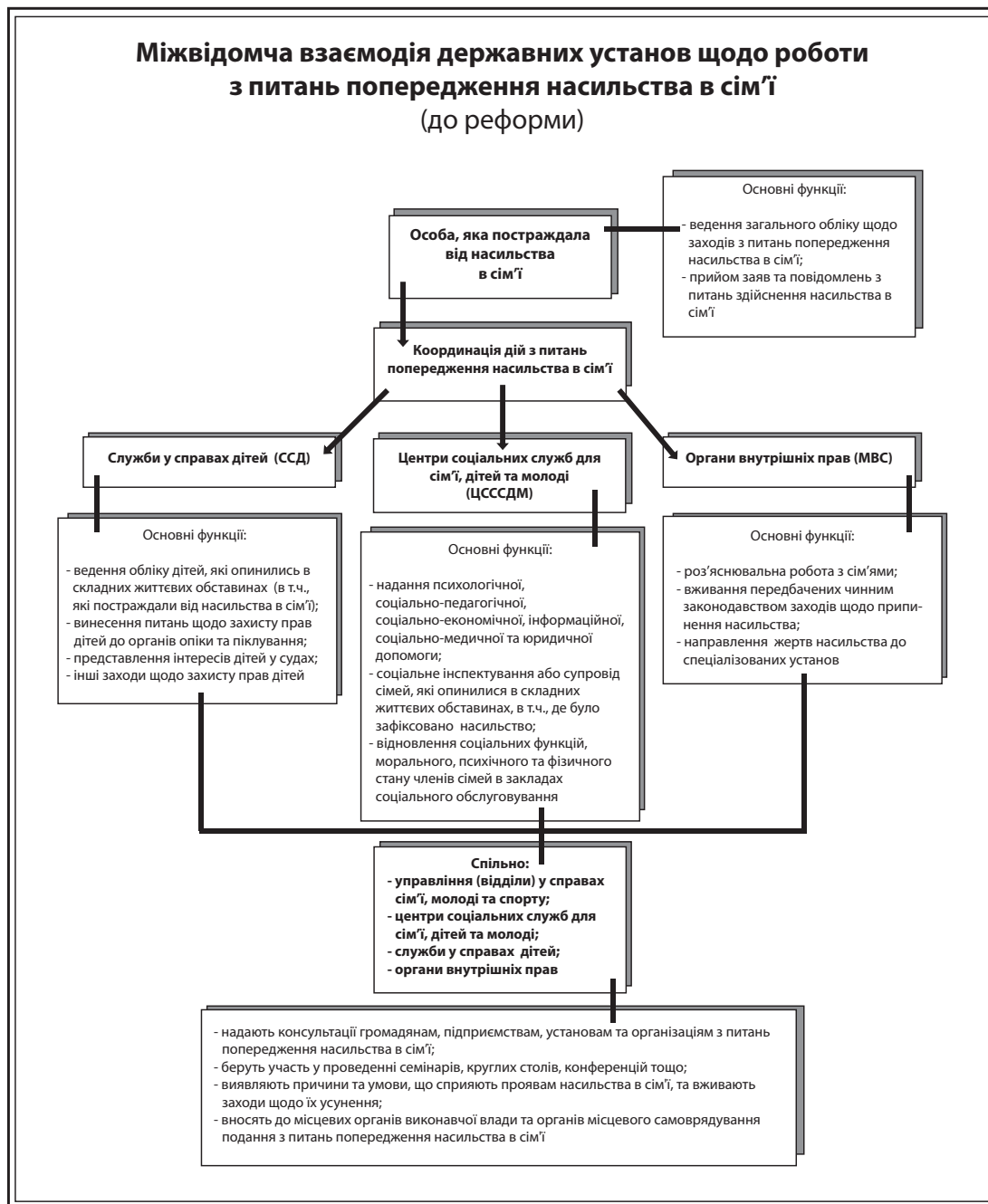
- надають жертвам насильства в сім'ї первинну медико-санітарну і психологічну допомогу, окремі види психіатричної допомоги на підставах та в порядку, передбачених Законом України «Про психіатричну допомогу»;
- за необхідності направляють жертв насильства в сім'ї для відповідного подальшого лікування;
- організовують надання юридичних консультацій жертвам насильства в сім'ї;
- повідомляють про вчинене насильство в сім'ї службу дільничних інспекторів міліції чи кримінальну міліцію у справах дітей;
- надають інформацію з питань попередження насильства в сім'ї на запит уповноважених органів.

СИСТЕМА ОРГАНІВ ТА УСТАНОВ, ЯКІ НАДАЮТЬ СОЦІАЛЬНІ ПОСЛУГИ ЖЕРТВАМ НАСИЛЬСТВА В СІМ'Ї В УКРАЇНІ

На регіональному рівні здійснення комплексної реформи державного управління практичну реалізацію функцій щодо запобігання насильству в сім'ї здійснювали і здійснюють декілька видів структурних підрозділів, взаємодія яких регулювалася Інструкцією щодо порядку взаємодії управлінь (відділів) у справах сім'ї, молоді та спорту, служб у справах дітей, центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді та відповідних підрозділів органів внутрішніх справ з питань здійснення заходів з попередження насильства в сім'ї, затвердженої наказом Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту та Міністерства внутрішніх справ України від 07.09.2009 №3131/386.

Загальна схема взаємодії управлінь (відділів) у справах сім'ї, молоді та спорту, служб у справах дітей, центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді та відповідних підрозділів органів внутрішніх справ з питань здійснення заходів з попередження насильства в сім'ї (до адміністративної реформи) відображена на схемах, що наводяться нижче.

- забезпечення надання на безоплатній основі всього спектру послуг, включаючи юридичні, нотаріальні, адвокатські тощо.

В Україні також розвинута мережа **інших спеціалізованих закладів** для дітей, сімей та молоді, які опинилися у складних життєвих обставинах та які також можуть надавати послуги жертвам насильства, це:

- центри для ВІЛ-інфікованих дітей та молоді (Типове Положення про центр затверджено Постановою КМУ від 15.02.2006 №148), створено та діють **7** центрів (АР Крим, Дніпропетровська, Луганська, Одеська, Харківська області, м. Київ -2);
- центри соціально-психологічної реабілітації для дітей та молоді з функціональними обмеженнями (Типове положення про центр затверджене Постановою КМУ від 08.09.2005 № 877), створено та діють **14** центрів (АР Крим, області: Івано-Франківська, Закарпатська, Вінницька – 5, Одеська – 3, Київ – 2);
- соціальні гуртожитки для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування (Типове положення затверджене Постановою КМУ від 08.09.2005 №878), створено та діють **17** гуртожитків (АР Крим, Вінницька, Волинська, Дніпропетровська, Житомирська, Закарпатська, Івано-Франківська, Київська, Кіровоградська, Львівська, Одеська-2, Сумська, Тернопільська, Харківська, Хмельницька, Чернігівська області);
- соціальні центри матері та дитини (Типове положення затверджене Постановою КМУ від 08.09.2005 №879), створено та діють **14** центрів (АР Крим, Вінницька, Закарпатська, Київська, Львівська, Луганська, Полтавська, Сумська, Харківська, Херсонська, Хмельницька, Чернігівська, Чернівецька області, м. Севастополь);
- центри ресоціалізації наркозалежної молоді (Типове положення затверджене Постановою КМУ від 16.09.2009 №979), створено та діють **4** центри – в Донецькій, Житомирській, Миколаївській, Хмельницькій областях.

Відповідно до статті 3 Закону України «Про попередження насильства в сім'ї», наказу Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту №1977 від 10.06.2009 «Примірне положення про Кризовий центр для членів сімей, в яких вчинено насильство в сім'ї або існує реальна загроза його вчинення» у переліку органів та установ, на які покладається здійснення заходів з попередження насильства в сім'ї, визначено «Кризовий центр для членів сімей, в яких вчинено насильство в сім'ї або існує реальна загроза його вчинення». Зважаючи на те, що в Україні не створено жодного такого центру, цією діяльністю займається «Центр соціально-психологічної допомоги», який діяв в системі Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту, а також громадські організації.

Органи опіки і піклування. Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів «Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини» України від 24 вересня 2008 року №866, органами опіки та піклування визначені районні, районні у м. Києві та Севастополі держадміністрації, виконавчі органи міських, районних у містах, сільських, селищних рад, які відповідно до законодавства України проводять діяльність з надання статусу дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування, влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, встановлення опіки та піклування над дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, із захисту особистих, майнових та житлових прав дітей. Цією постановою затверджено «Порядок провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини».

Безпосереднє ведення справ та координація діяльності стосовно захисту прав дітей, зокрема дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, покладаються на служби у справах дітей.

СИСТЕМА ОРГАНІВ ТА УСТАНОВ, ЯКІ НАДАЮТЬ СОЦІАЛЬНІ ПОСЛУГИ ЖЕРТВАМ НАСИЛЬСТВА В СІМ'Ї В УКРАЇНІ

Категорія отримувачів послуг в центрах соціально-психологічної допомоги з числа жертв насилля складає 20-25% від загальної кількості осіб, що перебувають у центрах соціально-психологічної допомоги.

Станом на 01.11.2011 року створено та функціонує **21** центр соціально-психологічної допомоги, де працює 239 штатних працівників, розраховані центри на 365 ліжкомісць (стаціонарно). Таким чином, протягом року в умовах стаціонару в закладі можуть перебувати 1460 осіб.

Розподіл кількості ліжкомісць в центрах соціально-психологічної допомоги по Україні:

- у Закарпатській, Запорізькій, Хмельницькій областях – центри розраховані на 10 ліжкомісць;
- у Кіровоградській, Тернопільській областях – на 12 ліжкомісць;
- в АР Крим – на 14 ліжкомісць;
- у Дніпропетровській, Донецькій, Львівській, Чернігівській областях – на 15 ліжкомісць;
- у Житомирській, Рівненській, Сумській областях – на 16 ліжкомісць;
- у Чернівецькій області – на 18 ліжкомісць;
- у Волинській області – на 20 ліжкомісць;
- у Миколаївській, Одеській областях – на 24 ліжкомісця;
- у м. Севастополь – на 27 ліжкомісць;
- у Івано-Франківській області та м. Київ – центри розраховані на 30 ліжкомісць.

У Вінницькій, Київській, Полтавській, Харківській, Херсонській, Черкаській областях центрів соціально-психологічної допомоги не створено.

Відповідно до типового положення про центр соціально-психологічної допомоги, в центрах можуть перебувати лише особи віком до 35 років, що є виявленням принципу нерівності у доступі до соціальних послуг та суперечить Конституції України, Закону «Про попередження насильства в сім'ї», принципам захисту прав людини. Після цього віку надається допомога лише тим громадянам, які мають неповнолітніх дітей. Умовами прийому до закладів є наявність реєстрації клієнта в населеному пункті області, де розташована установа. Консультаційні послуги в телефонному режимі надаються центрами протягом робочого дня (послуга не є цілодобовою); окремі приміщення для проживання жінок з дітьми не передбачені; термін забезпечення житлом (до 3 місяців); послуги в центрах надаються безкоштовно, але клієнтам доводиться сплачувати за деякі юридичні послуги, проведення судово-медичної експертизи, нотаріальні та адвокатські послуги тощо; недостатня кількість фахівців з питань проведення психологічної реабілітації жертв насилля, проведення роботи з кривдниками тощо.

З огляду на те, що центри соціально-психологічної допомоги сьогодні є закладами, на які покладається функція з надання послуг особам, які потерпали від насильства, та з метою підвищення ефективності їх діяльності, необхідно переглянути норми щодо їх діяльності в частині:

- надання доступу до їх послуг особам всіх вікових категорій, без обмежень;
- надання цілодобових консультаційних послуг в телефонному режимі;
- створення умов для проживання в закладах жінок з дітьми, передбачити для цього у всіх закладах окремі кімнати;
- збільшення терміну проживання в закладах осіб, що опинилися в складних життєвих обставинах;

СИСТЕМА ОРГАНІВ ТА УСТАНОВ, ЯКІ НАДАЮТЬ СОЦІАЛЬНІ ПОСЛУГИ ЖЕРТВАМ НАСИЛЬСТВА В СІМ'Ї В УКРАЇНІ

Діяльність **управлінь та відділів у справах сім'ї, молоді та спорту** здійснюється відповідно до Типового положення «Про управління у справах сім'ї, молоді та спорту обласної, Севастопольської міської державної адміністрації» та Типового положення «Про відділ у справах сім'ї, молоді та спорту районної, районної у м. Севастополі державної адміністрації», затверджених Постановою Кабінету Міністрів України від 1 лютого 2006 року № 78. Відповідно до «Інструкції щодо порядку взаємодії управлінь (відділів) у справах сім'ї, молоді та спорту, служб у справах дітей, центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді та відповідних підрозділів органів внутрішніх справ з питань здійснення заходів з попередження насильства в сім'ї», затвердженої наказом Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту та Міністерства внутрішніх справ України від 07.09.2009 №3131/386 на управління покладено функцію щодо забезпечення в регіоні координації дій з питань попередження насильства служб у справах дітей, центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді та органів внутрішніх справ.

Управління/відділи у справах сім'ї, молоді та спорту створені та діють в структурах обласних, районних, районних у містах, міських державних адміністрацій згідно з розпорядженнями голів відповідних адміністрацій та фінансуються з місцевих бюджетів. Вони підзвітні та підконтрольні головам державних адміністрацій та Міністерству у справах сім'ї, молоді та спорту (до реформи). Всього в Україні функціонують **976** управлінь, в т. ч. регіональних – 27, районних – 490, міських – 459. Загальна штатна чисельність працюючих в управліннях та відділах всіх рівнів становить 2749 осіб.

Діяльність **служб у справах дітей та спеціальних установ для дітей** здійснюється відповідно до Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» від 24 січня 1995 року №20/95 (назва Закону із змінами, внесеними Законом України від 07 лютого 2007 року №609 –V), Типових положень «Про службу у справах дітей обласної, Київської та Севастопольської міської державних адміністрацій» та «Про службу у справах дітей районної, районної у містах Києві та Севастополі державних адміністрацій», затверджених Постановою Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2007 року № 1068.

Службами здійснюється облік дітей, порушуються питання про притягнення до відповідальності фізичних та юридичних осіб, які допустили порушення прав, свобод і законних інтересів дітей. Також служби у справах дітей представляють інтереси дітей у судах.

Всього в Україні функціонує **791** служба у справах дітей, в тому числі: регіональних – 27, районних – 491, міських та районних у містах – 273. Загальна штатна чисельність працюючих у службах у справах дітей становить 4440 осіб. Служби створені та діють в структурах обласних, районних, районних у містах, міських державних адміністрацій згідно з розпорядженнями голів відповідних адміністрацій та фінансуються з місцевих бюджетів. Вони підзвітні та підконтрольні головам державних адміністрацій та Міністерству у справах сім'ї, молоді та спорту (до реформи).

Службам у справах дітей облдержадміністрацій підпорядковані **притулки для дітей та центри соціально-психологічної реабілітації дітей**. Серед головних напрямків діяльності зазначених спеціалізованих закладів – допомога дітям, які постраждали від жорстокого поводження, а також дітям із сімей, перебування в яких загрожує їх здоров'ю чи життю. Діяльність притулків здійснюється відповідно до Типового положення, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 9 червня 1997 року № 565.

СИСТЕМА ОРГАНІВ ТА УСТАНОВ, ЯКІ НАДАЮТЬ СОЦІАЛЬНІ ПОСЛУГИ ЖЕРТВАМ НАСИЛЬСТВА В СІМ'Ї В УКРАЇНІ

В Україні створено та діє **87** притулків для дітей в усіх регіонах. Притулки розраховані на 3705 місць (в середньому – 40-45 місць). Має місце значна різниця щодо кількості притулків по регіонах, наприклад, в областях: Одеській – 13, Донецькій – 12, Дніпропетровській – 10, Луганській – 8. Разом з тим, лише по одному притулку функціонує у 13 регіонах – Вінницькій, Волинській, Житомирській, Закарпатській, Івано-Франківській, Київській, Львівській, Рівненській, Тернопільській, Херсонській, Хмельницькій, Чернівецькій областях та у м. Севастополь. Утримуються притулки за рахунок місцевих бюджетів.

До притулків потрапляють діти, які заблукали, були покинуті батьками або піклувальниками, жебракують і місце знаходження їхніх батьків не встановлено, залишилися без піклування батьків (усиновителів) або опікунів (піклувальників); залишили сім'ю чи навчальний заклад; вилучені кримінальною міліцією у справах дітей із сімей, перебування в яких загрожувало їхньому життю і здоров'ю; втратили зв'язок з батьками під час стихійного лиха, аварії, катастрофи, інших надзвичайних подій; не мають постійного місця проживання і засобів до життя; підкинуті та безпритульні діти; самі звернулися за допомогою до адміністрації притулку; відбували покарання у вигляді позбавлення волі на певний строк.

За офіційною статистикою Державного департаменту з усиновлення та захисту прав дитини у першому півріччі 2011 року у притулках перебувало **6710** дітей, із них прийняті до притулків у 2011 році 4693 особи, 3311 з них є членами сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах. Із цієї кількості дітей 276 осіб не навчалися взагалі (хоча мають відповідний вік); 2984 дитини з тих, що перебували в притулках, є практично здоровими, але є діти хворі на туберкульоз – 37 осіб, ВІЛ-інфіковані – 39 осіб, з розладами психіки та поведінки – 459 осіб. Із загальної кількості потрапили до притулків внаслідок проявів насильства стосовно них 93 дитини.

«Типове положення про центр соціально-психологічної реабілітації дітей» затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 28 січня 2004 № 87. Відповідно до нього в центрах створюються умови для стаціонарного перебування дітей, які потребують тривалої соціально-психологічної реабілітації, а також денного перебування дітей, які проживають у сім'ях, інтернатних закладах тощо і потребують соціальної, психологічної, педагогічної, медичної, правової та інших видів допомоги. До центру приймаються діти, які перебувають у складних життєвих обставинах, переведені з притулків для дітей, залишилися поза сімейним оточенням, зазнали насильства і потребують соціально-психологічної допомоги.

В Україні створено та діє **34** центри соціально-психологічної реабілітації дітей, загальна кількість місць в них – 988 (середня кількість місць – 30). Найбільша кількість центрів у Київській області – 9. Фінансування Центрів здійснюється із місцевих бюджетів. За офіційною статистикою Державного департаменту з усиновлення та захисту прав дитини у першому півріччі 2011 року в Центрах соціально-психологічної реабілітації дітей перебували 1762 дитини, серед них 453 дитини мають повну сім'ю, 270 – це діти-сироти, які потребують подальшого влаштування. Основними причинами перебування дітей в центрах соціально-психологічної реабілітації є складні життєві обставини, в яких вони опинилися, – 1212 випадків. В центрах проживало 5 дітей, які постраждали від жорстокого поводження. Внаслідок проходження в центрі курсу реабілітації 817 дітей повернулися до сімей.

Не створено жодного Центру соціально-психологічної реабілітації дітей в 6 регіонах України – в АР Крим, Запорізькій, Львівській, Тернопільській, Чернівецькій областях та м. Севастополь.

СИСТЕМА ОРГАНІВ ТА УСТАНОВ, ЯКІ НАДАЮТЬ СОЦІАЛЬНІ ПОСЛУГИ ЖЕРТВАМ НАСИЛЬСТВА В СІМ'Ї В УКРАЇНІ

Центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді – республіканський (АР Крим), обласні, Київські та Севастопольський міські, районні, міські, районні у містах, селищні та сільські. Постановою Кабінету Міністрів України «Про заходи щодо вдосконалення соціальної роботи із сім'ями, дітьми та молоддю» від 27 серпня 2004 року №1126 затверджено «Загальне положення про центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді». До центрів надходить інформація про випадки вчинення насильства в сім'ї або реальної загрози його вчинення, на підставі якої працівниками центру здійснюється соціальне інспектування та соціальний супровід таких сімей. Для відновлення соціальних функцій, морального, психічного стану членів сім'ї, стосовно яких вчинено насильство в сім'ї, центри соціальних служб направляють постраждалих від насильства до закладів соціального обслуговування.

Станом на 01.08. 2011 року в Україні діє **1389** центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді в усіх регіонах України, серед яких: 27 регіональних (Республіканський (АР Крим), обласні, міські в мм. Київ та Севастополь), 485 районних, 168 міських, 36 районних у містах, 586 сільських, 87 селищних центрів, а також 496 філій районних центрів. За офіційними статистичними даними Державної соціальної служби для сім'ї, дітей та молоді протягом I півріччя 2011 року до центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді надійшло **4024** звернення з питань вчинення насильства в 3387 сім'ях (в яких проживає 8815 дітей), постраждало від насильства в цих сім'ях 652 дитини. До центрів соціально-психологічної допомоги перенаправлено 8 осіб та 22 сім'ї, в яких проживає 44 дитини.

Центрам соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді підпорядковані спеціалізовані заклади – **центри соціально-психологічної допомоги**. Діяльність таких Центрів здійснюється відповідно до Типового положення, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Типового положення про центр соціально-психологічної допомоги» від 12 травня 2004 року № 608. Положенням визначено, що центр – це заклад, в якому жертвам насильства надаються невідкладні соціальні послуги: психологічні, соціально-побутові, соціально-педагогічні, соціально-медичні, соціально-економічні, інформаційні та юридичні; послуги з працевлаштування або навчання, відновлення або оформлення правових документів, отримання державної соціальної допомоги й пільг, проходження медичних оглядів, психологічної корекції/реабілітації, представлення інтересів клієнтів фахівцями центрів в інших установах/закладах тощо. В умовах цілодобового стаціонару фахівці центру надають безкоштовну допомогу особам віком від 18 до 35 років та сім'ям з дітьми, які опинилися у складних життєвих обставинах, в тому числі потерпілим від насильства в сім'ї, безпритульності, стихійного лиха/катастроф тощо. Особа, яка має притулок, може отримати в центрі послуги кваліфікованих спеціалістів в режимі денного стаціонару, а також консультації в телефонному режимі. Максимальний термін перебування особи в центрі в умовах цілодобового стаціонару становить 90 діб.

За офіційними статистичними даними Державної соціальної служби для сім'ї, дітей та молоді протягом I півріччя 2011 року в центрах соціально-психологічної допомоги отримали допомогу **1249** осіб, в тому числі в умовах цілодобового стаціонару – 715 осіб, в умовах денного стаціонару – 534 особи. За результатами проведеної центрами роботи, розв'язано повністю проблеми 984 осіб, частково – 340, передано під соціальний супровід центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді за місцем проживання – 400 осіб, тимчасово влаштовані до іншого закладу – 26. Найвищий показник щодо кількості осіб, які перебували в цілодобових стаціонарах в 2010 році в центрах соціально-психологічної допомоги, зафіксовано в Волинській області – 139, Миколаївській області – 124, Івано-Франківській області – 111, Донецькій області – 106.